

BABƏKDƏN ÜZÜ BƏRİ

Həmişə istəyirdim ki, kimsə məndən soruşsun: "Hansı ölüm sənə üçün daha dəhşətlidir?"

Ancaq kimsə soruşmadı... İndi o soruşulmayan suala özüm cavab verirəm: "Bayrağını sevməyən adamın əlində ölmək".

Mənim üçün bayrağını sevməyən adamın əlində ölməkdən əzablı heç nə yoxdur.

Bayrağını sevən adam bilir ki, nə üçün öldürür...

Bayrağını sevən adam bilir ki, nə üçün ölür... nə üçün öldürülür...

Turan Türksöyün gündəliyindən.

Ağappaq qar kimi buludlar nə qədər sıxlaşsa da, yenə qurdun ayaqlarının altında pambıq yumşaqlığında idi. Qurd buludların üstündən dümdüz, yerin üstüncə yeriyirmiş kimi gedirdi. Qurdun yanınca yeriyən ana ayağının altındakı boşluğu hiss elədi. Ona elə gəldi ki, növbəti dəfə ayağını atsa dibi görünməyən bir uçuruma - qaranlığa düşəcək. Deyəsən, çəkindi, yerimək istəmədi. Bunu qurd da hiss elədi. Başını azca yana döndərərək gözlərində yanan qəzəb parıltısı ilə az qala hədəqəsindən çıxmaqda olan gözlərə - ananın gözlərinə baxdı. Deyəsən, o, bununla anadan yarıhdə qarışıq soruşdu: «Hə, qorxdunmu? Gələ bilmədinmi? Axı sənə demişdim ki, bu yol mənlkdir. Sən sözümə baxmadın. Mən bir də səni geriyyə qaytara bilmərəm.»

Ana da, deyəsən, onun nə dediyini anladı. Ayağının birini irəli atdı. Yenə ona elə gəldi ki, göy titrədi. İkinci addımı atmağa hazırlaşdı. Qurdun dişləri yenə qəzəblə ağardı, dodaqları yana çəkildi. Deyəsən, bu dəfə mırıltı yox, zingiltiqarışıq bir səs çıxardı. Bu, daha çox iniltiyə oxşayırdı. Elə bil ki, ananın bütün ağrı-acısını canına çəkmişdi. O, bununla demək istəyirdi ki, axı sən quru cansan. Artıq mənim varlığım dəsən. Mən sənə əvəzində yeriyirəm. Sən ancaq addım at, İstəsən, gözlərini də yuma bilərsən.

Qurd başını havaya qaldırır göyü bir də imsilədi. Yox, hələ məsafə çox idi. Səsi burdan Tanrıya yetməzdi. Ana əlini atıb qurdun boynu boyunca biz-biz durmuş yalmanından tutdu. Ananın dizlərinə taqət, gözlərinə işıq, ürəyinə nur gəldi. Daha onun ayaqlarının altında yerin, ya da buludun olduğu eynində deyildi. Qurd Kirsin zirvəsində ayaqlarının yerə dəydiyini hiss elədi. Başını qaldırır göyə baxdı. Yox, mənasız idi. Nə qədər ulasaydı yenə də burdan da səsi Tanrıya yetməyəcəkdi. Axı bu yerlərdə Kirs dər düyününə deyirlər. Dərd düyün bağlayıbsa, elə bunun özü də sədi, haraydı. Əgər Tanrı bu harayı eşitməyibse...

...Qurda zirvə tanış gəlirdi. O, bu zirvəyə çıxmışdı. Qarabağın dərələri, düzləri insan cəsədləri ilə dolu olanda. Qarabağın dərələrindən su əvəzinə qan çayları axanda... elə bu zirvədən ulamışdı, ancaq səsi Tanrıya yetməmişdi. Elə ona görə də indi caynaqları ilə torpağı didib özündən geriyə tulladı. Caynaqlarının arasına yığılıb xışmalanan torpağın özündən geri necə sovrulmağına baxanda qurd qırmızı rəng gördü. Demək, qan dənizi yer üzünü tutmuşdu. Lap Nuhun gəmisi də bu qan dənizinin üzünü ilə üzüb dağın başına qalxardı. Qurdun qəzəbi gözlərində şimşək kimi çaxdı. Əgər buradan da səs Tanrıya çatmırsa, bəs o, hansı zirvəni axtarmalıdır, haraya getməlidir?

...Qurd devikmişdi, dörd tərəfinə baxırdı. Elə bil ki, onun gözləri ananın

gözlərilə qovuşmuşdu. Ananın da gözləri dörd yanına baxırdı. Birdən qabaqda, buludların üstündə dayanmış bir gənc - hələ yeniyetməliyin bənövşə tərri biğ yerindən getməmiş gənc inamı, ümidi qırılmamış gözlərinin işığıyla onu çağırırdı: Gəl, gəl, hələ yol qurtarmayıb.

Ana da o gənci gördü. Ananın gözlərindəki işığın çiçəyi çırtladı. Az qala qurdun yalmanını buraxıb özünü həmin gəncə tərəf atmaq istədi. Bir anda gənc buludların arasında yox oldu. Ananın qanadlanmış ruhu sustaldı, özünü qınadı, gözlərini qarğıdı. Qarğışın yazıq-yazıq gözlərinin qabağında ağladığını gördü: "Mən sənə gözlərini..."

Qurd anaya tərəf başını döndərərək onun boynundan yapışmış əlini imsilədi. Ana qurdun nəfəsində bir hərərət duydu. Yazıq-yazıq gözlərinin qabağında boynunu büküb durmuş mələk timsalli

qarğışına baxdı. Özünün öz qarğışına yazığı gəldi. Axı qarğışın nə günahı vardı?

Qarğış da öz növbəsində nəse deyirdi: "Mən sənə gözlərini bu göyün yedincini qatında, bu buludların üstündə ala bilmərəm. Hələ dünyanın axırı deyil, hələ sən bu dünyaya baxıb nə qədər sevinəcəksən".

Ana dolmuş gözlərini açmağa çalışdı. Kirpikləri iki dəfə çırpıldı. Göz yaşları yanaqlarından aşağı süzülürdü. Gözünün qabağında bayaq buludların üstündə onu çağırən, qurdu arxasınca aparmağa yol açan, göyün üzünə işıq salan gəncin yerində balaca körpələr dayanmışdı. Elə bil ki, həmin gənc də, dünyanın bütün kədəri, ağırlığı da onun yadından çıxdı. Deyəsən, indi qurdun dediyi də ona aydın oldu. Hələ dünyanın axırı deyil. Bu yol haraya, nə qədər gedəcəkdi, hələ ana da bilmirdi. Qurd bunu bilirdi-bilmirdi, amma bu barədə o da nəse axır olacaq bir söz demir, bir mənə anlatmır. Yol qaranlığa gedirdi, ya işıqlığa çıxacaqdı - bunu bircə göylərin, kainatın hansı məkanında bütün aləmi seyr edən Tanrı bilirdi, bəlkə, bir də qurdun özü.

* * *

Turan Türksöy özü də təəccüb qalmışdı. Hiss eləyirdi ki, qara ilan öz əzəlləri gərilməkdə davam eləyir. Bu gərilmələrin nə qədər çəkəcəyi, onun şişmiş, az qala qara ilan öz əzəlləri qədər gərilmiş olan damarları bu gücə nə qədər davam gətirəcəkdi, - bunu bilmirdi.

Turana elə gəldi ki, vaxt onun vərdis elədiyi sürətlə yox, daha betər bir axınla hərəkət eləyir. Vaxtın sürəti o qədər tez-tez dəyişirdi ki, Turan düşüncələrini az qala vaxtın sürətinə uyğunlaşdırma bil-

mirdi. İki güc qarşı-qarşıya gəlmişdi. Biri Kin və Nifrət, digəri İnam və İradə. Güclər bir-birini parçalamaq, məhv eləmək istəyirdi. Kin İradənin boğazından yapışmışdı, Nifrət İnamın. Amma nə Nifrət, nə də Kin heç cür indiki qəddər bivec və gücsüz olmamışdı.

Kin qəzəblə pıçıldadı: Mən sənə kimi çox İradənin boğazını qırılmışam. Nə qədər gərilirsənsə gəril, mənim ovcumda xıncım-xıncım olacaqsan.

Nifrət də o yandan pıçıldayırdı: Sən nə İnam olmusan belə? Sənə kökün hardandır? Mən səni köklü-köməcli, lap ürəyinin içindən çəkib çıxararam.

İnam istehza ilə qımışdı, gözlərindəki qəzəbin hər qığılcımını bir bıçağa, xəncərə çevirib Nifrətin gözlərini oydu. Yəni ki, sənə mənə gücün çatmaz. Mənim İnamım min illərin o üzündən gəlir. Deyəsən, sustalmaqda olan İradə də tə-

fərbərliyindən danışıram. Mən tariximizdən bu günümüze uzanan yollarımızı göstərmək istəmişəm". Müəllimi Turanın gözlərinin nüfuzedici təsirinə davam gətirmədi. Təzədən başını aşağı dikib vərəqin üstündəki yazıları bir də oxudu: «Qarabağı düşmən caynağından illər boyu kürəyimizə xəyanət xəncəri kimi saplanmış, xülyadan başqa bir şey olmayan dini fanatizm birliyi xilas edə bilməz. Hələ bir vaxt Babək dini fanatizm birliyinə qarşı durmuşdu. Düşmənin yaddaş ağırları altında dəfn elədiyi Babək ruhunu təzədən diriltmək lazımdır...» Müəllimi cümlələrin altından xətt çəkdi. Bəlkə də bununla Turana demək istəyirdi: «Bəlkə, bu cümlələri bir az yumşaldaq?...»

Turanın yalnız gözlərinin qarası sağa və sola hərəkət elədi. O, bununla etirazını bildirdi: «Biz ruhumuzu diriltmək uğrunda mübarizə aparmalıyıq. Əgər yazının ruhunu bəri başdan öldürürüksə, yaddaş ağırlarının altında dəfn olunmuş ruhumuza təzədən necə can verə bilərik?»

Elmi rəhbəri qələmi kağızın üstünə qoydu. İki əliylə başına dayaq verdi. Gözlərini də yummuşdu. O, qarşısındakı gəncin ruhundakı çırpınmaları yaxşı görürdü. Onun döyüşməyə hazır olan ruhu siyirilmiş qılınca bənzəyirdi. Qılınca ağzı onun gözlərinin işığında parıldayırdı.

«Yox, bu gəncin inamını qırmaq olmaz. Qoy haracan bacarırsa döyüşsün. Döyüş-döyüşə öz ordusunu yaradacaq. Döyüş girənin sonu hər iki halda qələbədir. Sağ qalsa qəhrəman, qüdrət sahibi, həlak olsa, mənəvi qalib. Şəhidliyin qırmızı qan dolu badəsinə başına çəkmək istəyənin piyaləsini niyə qırırsan?». Müəllimi gözünü açdı. İndi onun da gözlərində bir sevinc işığı parlayırdı. Deyəsən, bu yazının üstündən yeriyib üzü gələcəyə gedən həqiqəti də yaxşıca görürdü. Üzü keçmişə doğru işıqlanmış yollarda da üstünü toz basmış həqiqət bir gəncin nəfəsilə dirilməkdə idi: - Götür Turan, yazını, bəlkə, bir yerdə çap etdirə bildin...

- Müəllim, mən biləni, burada elə də qeyri-adilik yoxdur. Bizim güvəncimiz həqiqətdir.

- Turan, sən bilmirsən ki, həqiqət hər yerdə və həmişə daş müqaviməti ilə qarşılaşır? Həqiqət daşlaşmış beyinlərə özünü diktə edənəcən onun ruhunu öldürürlər.

- Yox, müəllim, mən bu həqiqətin ruhunu qorumaq üçün gəlmişəm bu dünyaya.

Bir anda Turanın gözlərinin qabağında mənəzərə dəyişdi. Ona elə gəldi ki, çaylar üzünü yuxarı axmağa başladı. Uzaq Ərəbistan çöllərindən Azərbaycana doğru bir qan seli yeriyirdi. Bəli, bəli, bu selin ayaqları vardı. Dağ-dərə bilmirdi, hamısını ayağı altına almışdı. Birdən Turana elə gəldi ki, özü də bu qanın qabağında dayanıb. Ətrafındakı dağların, təpələrin necə əriyib yox olduğuna, bu qan selinin altında itdiyinə baxırdı. Sinəsini qabağa verdi. Qan onu bir anda boğazladı. Ayaqları yerdən üzülürdü. İndi o, qan selinin üstündə idi. Qan onun gözlərini də qıpqırmızı eləmişdi, əllərini də. Nə qədər elədi ki, sağ əlini qaldırır ağzına, gözüne dolan qanı silsin, amma sağ qolunu tapmadı. Sol əlini qaldırmaq istədi. Sol əli də yox idi. Yerdən qan qaynayırdı, göydən qan yağırı, dağ-daş qıpqırmızı rəngə boyanmışdı.

(Davamı 6-cı səhifədə)

(Əvvəli 5-ci səhifədə)

Bir anlığa bu qan dənizi aram oldu. Yenə Turana elə gəldi ki, yer üzündə həyat dayandı, hərəkət söndü. Yavaş-yavaş gözünü açmaq istədi. Hərçənd ki, bayaq üz-gözü-nü örtmüş qan gözlərini açmağa mane olurdu. Amma birtəhər açma bildi və gözünün qabağında bir qəzet redaktoru gördü.

- Bu nədir yazmısan? Sən bilmirsən ki, Babək kafərdir? - Redaktor nifrətlə qışqırdı. Bu Nifrəti o, elə həmin andaca tanıdı. Hələ ömrünün harasındasa ona qənim kəsiləcək Nifrətin zamanı bu qədər qabaqlamağına təəccüb etsə də, özünü elə aldı. Deyəsən, lap elə qanunauyğun hesab elədi: «Nifrətlərin zamanı olmur ki, hansı zamanda istəsə peyda ola bilər» - düşündü.

- Xeyr, Babək kafər deyil. Kafər zamanından asılı olmayaraq özgəsinin torpağını sahibinin qanı ilə qırmızıya boyayandır.

Redaktorun gözü kəlləsinə çıxdı: "Bu, nə danışır?.."

Deyəsən, redaktor çaş-baş qalmışdı. Bilmirdi ki, qarşısındakı bu gənc keçmişdən danışır, yoxsa bu gündən. Hər halda redaktor müəlliminin xətt çəkdiyi cümlələrin üstündə qələmini saxlamışdı. Qələmi

ruhunu, düşüncəsini bu qədər geniş bir zaman əhatəsində dolandıra bilirdi. Anası ona danışdı: "Biz Soltanbud tərəflərdən. O yerlərdə ərəblər gələndə bizim mükəmməl dövlətimiz olub, gücümüz, qüdrətimiz olub. Ancaq Ərəblər bizim mənəvi iqtidarımızı erməni patriklərinin hiylələrinə qurban veriblər. Bakur da, Sparama da erməni patriklərinin ərəb xilafətinə yazdıqları hiyləgərliklə dolu məkr donlu istəklərin qurbanı olublar. Bir sözlə, bütün Qarabağ ona görə bu gün erməni tapdağı altında qalır ki, vaxtilə ərəb qəsbkarları Qarabağın dağlıq hissəsində özlərinə dayaq məqsədilə erməni patriklərinə imkan, güc mərkəzi yaradıblar. Və elə buna görə də zaman keçdikcə Dərbəndin ərəb xilafəti tərəfindən necə işğal olunduğu insanlara unutturulub. Bütün su mənbələri bağlanılır. Şəhər mühasirəyə alınır. Şəhərə nə ərzaq, nə su buraxılmır. Şəhər qururunu qoruyur. İnsanlar tabe olmaq istəmir. Ancaq məkrli işğal niyyəti yollar arayır; su mənbələrinin hamısına kəsilmiş heyvan mədəsinin ifrazatları axıdır. Nəhayət, şəhəri üfunət bürüyür. İfrazat içərisindən çıxan həşəratlar şəhərin bütövlükdə canına darayır. Epidemiyaya bütün şəhərə yayılır. Xəstəlik

BABƏKDƏN ÜZÜ BƏRİ

elə bayaqkı nifrətinin gücü ilə həmin cümlələrin altından sürütdədi. Elə bil ki, bir kotan löhrəm yerin altını üstünə çevirmək istəyirdi. Pərşum eləmək, sözün kökünü çevirmək... sonra da cümlələrin üstündən qaraladı, şum elədi. Lap təzədən üçün səpinə hazırlanan yerə çevirdi.

Turan əlini uzadıb kağızı xışmaladı. Bir əlinə, bir də kağıza baxdı. Axı bayaq əlləri yox idi. Hələ kağızın bir tərəfi redaktorun əlinin altında idi. Birdən Turanın nəfəsi tıncıxdı. Onu bir boğuntu tutdu. Gözləri - qırmızı qan çanağına dönmüş gözləri soğuldu. Özünü saxlaya bilmədi. Ağzına dolmuş qırmızı qan yerin təkindən qalxan vulkan kimi püskürdü.

İndi qarşısındakı əli qələmli canlılığın da üz-gözü qana batmışdı, elə bir tərəfini xışmaladığı kağız da. Yenə yer-göy hərəkətə gəlmiş, yenə də dünya nizamından çıxmışdı, yenə də vaxt onu min iki yüz il əvvələ aparmışdı. Yenə saray əyanları sıra ilə düzülüb edama baxırdı. Baş əyan özünü saxlaya bilməmişdi. Enib edam meydanına gəlmişdi. Qılnc artıq əl-ayaqları kəsilmiş Babəkin boğazına yeriyirdi. Babək son dəfə axırıncı nəfəsini topladı. Ağzına yığılmış qanı baş əyanın üzünə tıpuşdu.

...Turan gözünü açdı. Bəlkə də, bu gözünü açmağı ilə dünyanın nahaq qanların içində boğul-mayan, boğula bilməyən gücünə, qüdrətinə heyranlığını bildirmək istəyirdi. O, Babək haqqında yazdığı essenin axırıncı cümlələrini yaddaşında bərpa elədi: «Dünya nahaq qanların içində boğulmurdu, boğula bilmirdi. Bəlkə də, zaman-zaman elə iradələr, inamlar peyda olurdu ki, dünyanı son anda boğulmaqdan xilas eləyirdi».

Turanın xəyalı düz min il əvvələ uçmuşdu. Bəlkə də, min üç yüz il əvvələ. Dəmas Turan öz xəyalında zaman davası etmək fikrində deyildi. Hələ minnətdar idi ki, onun

baş alıb gedir. Nəinki mülki əhali, ordu yayılan epidemiyaya qarşısında gücsüz qalır. Həyat ölümlə üz-üzə gəlir.

Bütün bunlar o deməkdir ki, Azərbaycanı işğal etmək əsas məqsəd olub. Azərbaycana sağlam din gətirmək işğal məqsədindən qat-qat sonranın mahiyyətidir. Əsas o idi ki, xilafət üçün Azərbaycan yağlı bir tikə kimi onun caynağında olsun.

Azərbaycana köçürülən ərəb mənşəli tayfaların Azərbaycan ərazisində yerləşdirilməsi də ölkənin mənəvi qüdrətini sarsıtmaq, onu öz içindən öldürmək məqsədi daşıyırdı.

Babək bu siyasətin belini qırdı".
...Ayrı vaxt Turandan soruşsaydın ki, sən bu yazını nə məqsədlə, nə üçün yazmısan? Bəlkə də, cavab vermək istəməzd. Ən azı ona görə ki, sual verənin özündən soruşmaq istəyərdi ki, sən bu cavabı o yazıdan - mənim yazdıqlarımdan ala bilməmişən?

...Yazdığı essenin axırıncı cümlələri işığa döndü. Üstünə yeriyan qaranlığı bir anda darmadağın elədi. Turan onu boğan qaranlıqdan çıxmışdı, işıqlıqda idi. Düşüncə axarı da kəsilməmişdi. İndi onun varlığında İradəsi və İnamı onu yaşadan güc qaynağı idi. Onun varlığının qoşa bulağı gözlərinin qabağında çağlayırdı. Ağ köpüklü, dumduzu bulaq suyu...

Və Turan düşünürdü: İradə, sən nəyə qadirsən?.. Axı niyə sənə qənim kəsilir ətrafın? Niyə səni öz qüdrətində görmək istəmir, səni boğmaq, səni öldürmək istəyirlər? Sənin ayna kimi parlaq təbiətini qırmaq, sındırmaq istəyi bu cılızlara nə verəcək? Olsun, sən inamına güvən, sən - yəni İradə və sənin güvəncin - İnam birlikdə küllialəmin cılızlarından daha üstün və güclüsən...

Əli Rza XƏLƏFLİ

2017